

TÉMA 1

**Podnik jako součást národního
hospodářství a předmět
podnikového hospodářství**

OBSAH:

- *Hospodářství a hospodářský princip*
- *Pojetí podniku*
- *Podnik a hospodářský systém*
- *Typologie podniku*

1. Hospodářství a hospodářský princip

Podnikové hospodářství = součást ekonomických (hospodářských) věd.

Společným předmětem zkoumání a popisu ekonomických věd je hospodářství.

Hospodářství = oblast lidské činnosti, která se zabývá uspokojováním lidských potřeb.

Lidské potřeby jsou prakticky neomezené.

X

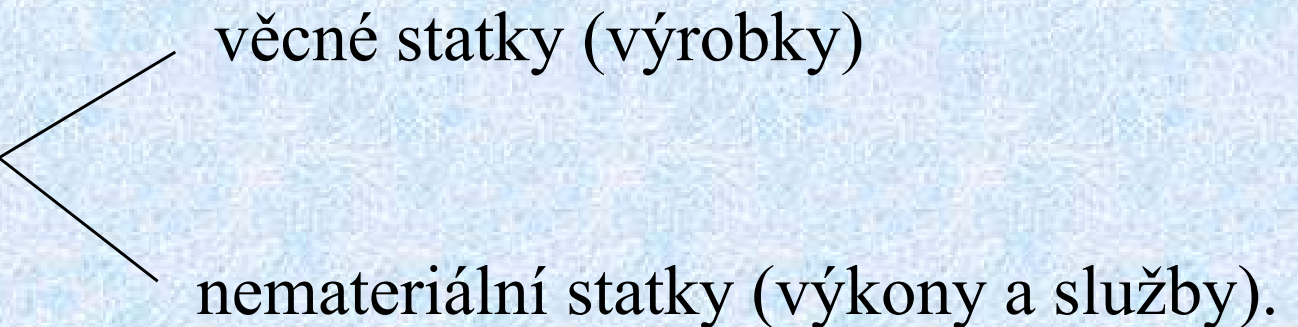
Statky (prostředky jimiž je možno tyto potřeby uspokojovat) jsou svou podstatou nedostatkové a omezené.

Napětí mezi neomezenými potřebami a omezenými statky nutí člověka, aby hospodařil.

Hospodářská činnost = využívání existujících prostředků tak, aby bylo dosaženo co největšího uspokojení potřeb.

Rozhoduje se o:

- výrobě statků
- jejich spotřebě.

Předmětem výroby jsou:

- věcné statky (výrobky)
- nemateriální statky (výkony a služby).

Hospodářské jednání podléhá obecnému **principu racionality**:

„Určitého užitku (cíle) je třeba dosáhnout s co nejmenší obětí (s co nejmenším vynaložením prostředků).“

V hospodářství má princip racionality podobu ekonomického principu resp. principu hospodárnosti.

Princip hospodárnosti (ekonomický princip) je ryze formální princip - nevypovídá nic o cílech a motivech jednání.

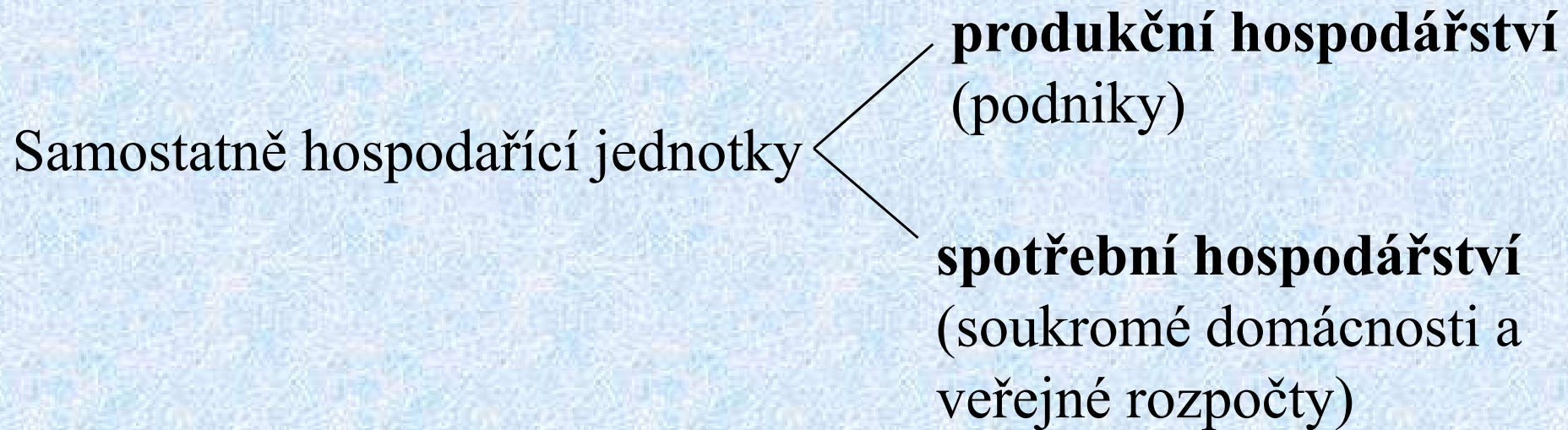
Podnikatelský subjekt může usilovat nejen o zisk, ale např. o:

- zlepšení zásobování obyvatelstva statky
- získání hospodářské moci či politického vlivu
- zvýšení podílu na trhu, ...

„Hospodářství je souhrnem všech plánovitých lidských činností, které se uskutečňují na ekonomickém principu (principu hospodárnosti) a jejichž účelem je uspokojování (neomezených) lidských potřeb omezenými statky.“

2. Pojetí podniku

Proces zhotovování statků a poskytování služeb, odbyt statků a služeb a jejich spotřeba se uskutečňuje v organizovaných hospodářských jednotkách - **samostatně hospodařící jednotky** (samostatná hospodářství).

Spotřební hospodářství

- vyvolávají poptávku po statcích a službách -> poskytují důležité východisko pro rozhodování v marketingu (např. rozhodování o odbytovém množství nebo o druzích distribuovaných statků).

Princip racionality

Obecná formulace	Princip hospodárnosti (ekonomický princip)		Optimalizace rentability		
	Produktivita (kvantitativní nebo technická hospodárnost).	Hospodárnost (hodnotově vyjádřená hospodárnost).	Maximalizace rentability celkového kapitálu.	Maximalizace rentability vlastního kapitálu.	Minimalizace nákladů cizího kapitálu.
$\frac{\text{cíl}}{\text{prostředky}} = \frac{\text{užitek}}{\text{obět}}$	$\frac{\text{kvantitativní výnos (získané množství)}}{\text{kvantitativní vklad (množství použitých faktorů)}}$	$\frac{\text{hodnotový výnos}}{\text{hodnotový vklad (prostředky)}}$	$\frac{\text{zisk} + \text{úrok} = \text{cizího kapitálu}}{\text{celkový kapitál}}$	$\frac{\text{zisk}}{\text{vlastní kapitál}}$	$\frac{\text{úrok} = \text{cizího kapitálu}}{\text{cizí kapitál}}$
Optimálního cíle má být dosaženo daným vkladem prostředků.	Maximálního kvantitativního výnosu má být dosaženo daným množstvím faktorů.	Maximálního hodnotového výnosu má být dosaženo daným vkladem.	Maximálního celkového výnosu (zisk+úrok z cizího kap.) má být dosaženo daným vkladem celkového kapitálu (vl. kap. + cizí kap.)	Maximálního zisku má být dosaženo daným vkladem vlastního kapitálu.	Minimální výše úroku z cizího kap. má být dosaženo při daném vkladu cizího kapitálu.
Stanoveného cíle má být dosaženo minimálním vkladem prostředků.	Stanoveného kvantitativního výnosu má být dosaženo minimálním množstvím faktorů.	Stanoveného hodnotového výnosu má být dosaženo minimálním vkladem.	Stanoveného celkového výnosu (zisk + úrok z cizího kap.) má být dosaženo s minimálním celkovým kapitálem (vlastní + cizí kapitál)	Stanoveného zisku má být dosaženo s nejnižším možným vkladem vlastního kapitálu.	Stanovené sumy úroků z cizího kapitálu má být dosaženo z co největší výpůjčky cizího kapitálu.

Podnik

= **plánovitě organizovaná hospodářská jednotka, v níž se zhotovují (produkují) a zhodnocují (prodávají) věcné statky a služby.**

- jednotlivé dílčí oblasti zkušenostního objektu „podnik“ tak do svého předmětu zkoumání zahrnují vedle podnikového hospodářství například národní hospodářství, právo, sociologie, vědy o práci a pod.

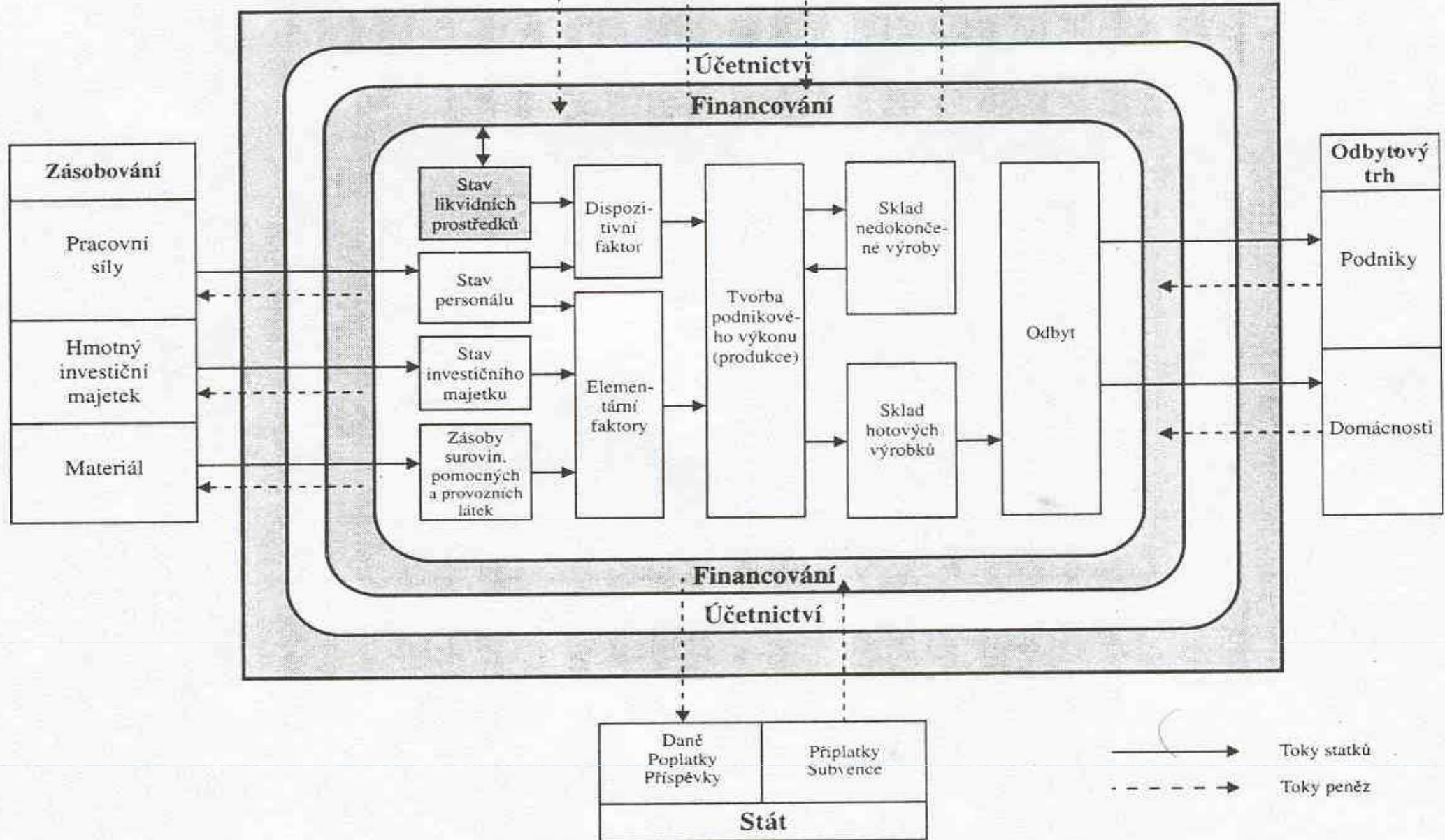
Předmětem podnikového hospodářství je chování a tím tedy rozhodovací proces v podniku. Sem patří rozhodování o:

- ✓ cílech podniku
- ✓ výstavbě podniku
- ✓ způsobu zhotovování a zhodnocování výkonů.

=> všechna rozhodnutí o využívání výrobních faktorů v podniku při dosahování stanovených cílů

Peněžní a kapitálový trh			
Vlastní kapitál		Cizí kapitál	
Vklady	Výběry Zisky	Úvěry	Splátky Úroky

—————> Toky statků
 - - - - -> Toky peněz

3. Podnik a hospodářský systém

Podniky

- v centrálně plánovacím systému
- v systému tržním.

Znaky podniku

```
graph TD; A[Znaky podniku] --- B[systémově indiferentní]; A --- C[systémově podmíněné];
```

systémově indiferentní

- ✓ **Kombinace výrobních faktorů**
- ✓ **Princip hospodárnosti**
- ✓ **Princip finanční rovnováhy**

systémově podmíněné

- ❖ **Princip autonomie**
- ❖ **Výdělečný princip**
- ❖ **Princip soukromého vlastnictví**

Faktory nezávislé na
hospodářském systému

Faktory závislé na
hospodářském systému

Výrobní
faktory (práce
- hmotný
investiční
majetek -
materiál)

Princip
hospodárnosti

Finanční
rovnováha

Podnik

A.
Tržní
hospodářství
(autonomní
podnik)

B.
Plánované
hospodářství
(podnik =
výkonný orgán
národního
hospodářství)

Autonomní určová-
ní hospodářského
plánu
(princip autonomie)

Výdělečný princip
(maximalizace
zisku)

Princip soukromého
vlastnictví

Centrální
národohospodářský
plán

Princip plnění
plánu

Princip
společenského
vlastnictví

Systemově indiferentní znaky

1. Kombinace výrobních faktorů - k uskutečňování výroby – je třeba výrobních faktorů (podnikohospodářských):

- *výkonná práce*
- *dispozitivní práce*
- *hmotný investiční majetek*
- *materiál*

2. Princip hospodárnosti

- omezenost zdrojů a neomezenost potřeb => podnik musí podřídít své jednání ekonomickému principu, resp. principu minima či principu maxima

3. Princip finanční rovnováhy

Podnik může dlouhodobě existovat pouze tehdy, jestliže je schopen dostát svým platebním povinnostem ve stanovených termínech.

Systemově podmíněné znaky – pro tržní hospodářství

1. Princip autonomie:

- Podnik určuje své výrobní a odbytové plány sám, na základě tržní situace, bez zásahů státu.
- Řídí se cenami výrobních faktorů a cenami za které může vyráběné statky na odbytovém trhu prodat.
- Tyto ceny vyjadřují v tržním systému omezenost výrobních faktorů a vyráběných statků.

2. Výdělečný princip:

- Důvodem podnikání = dosáhnout výrobou a prodejem výkonů maximální zisk.
- Podnik vychází z platného právního řádu a z informací o opatřovacích a odbytových trzích.

3. Princip soukromého vlastnictví:

- Výrobní prostředky patří osobám které poskytly vlastní kapitál
- Nárok na výhradní rozhodování je bezprostřední (výkonný podnikatel), nebo zprostředkovaný.
- Řídící rozhodnutí mohou za vlastníky na základě zákonných předpisů nebo smluvních dohod přijímat orgány, které nejsou tvořeny vlastníky (např. představenstvo akciové společnosti) nebo vedoucí pracovníci.

Přednosti tržního hospodářského systému

- osobní svoboda daná zárukou soukromého vlastnictví, soukromého dědického práva a autonomií podniku.
- technický pokrok se využívá okamžitě
- ziskový princip zvyšuje motivaci a efektivnost

Slabiny tržního systému

1. Tendence ke koncentraci

- Podnik úspěšný v tržní soutěži roste a vytlačuje své méně úspěšné konkurenty.
- Proces koncentrace tržní soutěž omezuje až odstraňuje.

2. Tendence k nerovnému rozdělování

- Tržní systém založen na diferenciaci příjmů z práce podle výkonů a příjmů z vloženého vlastního kapitálu podle míry zisku.
- Umožňuje velké příjmové rozdíly mezi jednotlivci, které vedou k nerovnému rozdělení majetku

3. Tendence ke konjunkturálním výkyvům

- Rozdíly mezi nabídkou a poptávkou vyrovnávány konjunkturálními výkyvy - v konjunkturu nadvýroba, růst cen, přezaměstnanost a inflaci a
- V období recese snižování výroby, růst nezaměstnanosti, snižování životní úrovně apod.

Odstranění slabin svobodné tržní ekonomiky - systémově konformní (systému přizpůsobené) legislativní zásahy státu

- zajišťují fungování tržní soutěže a
- odstraňují systémově imanentní (systému vlastní) slabiny.

Např.: zákon o ochraně hospodářské soutěže

- legislativní úpravy rozdělování a záruky příjmů (např. daň z příjmů, ochrana práce, úprava tvorby majetku atd.) koriguje nerovné rozdělování důchodů a majetku.

Systemově podmíněné znaky – centrálně plánovaná ekonomika

- 1. Princip orgánu**
- 2. Princip plnění plánu**
- 3. Princip společenského vlastnictví**

veřejné podniky (podniky státu nebo obcí)

- princip autonomie hospodářského plánu a princip ziskovosti je u nich v důsledku sociálních ohledů často zrušen nebo omezen a nahrazen:

- snahou o dosahování **přiměřeného zisku**,
- snahou o pokrytí nákladů dosaženými příjmy

4. Typologie podniků

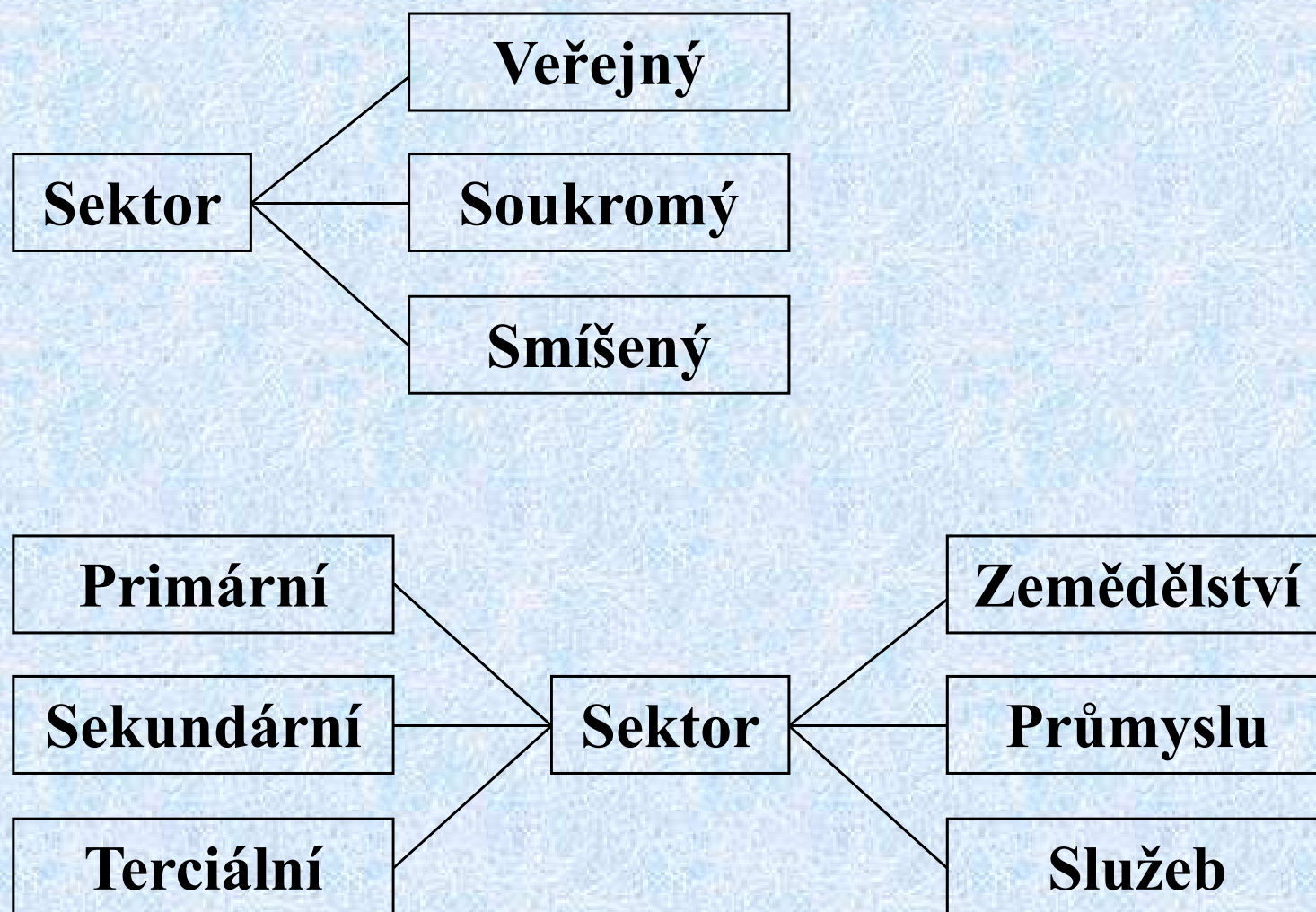
Nejdůležitější třídící hlediska:

- **Podle sektorů a hospodářských odvětví**
- **Podle druhu výkonů**
- **Podle způsobu zhotovování výkonů**
- **Podle převládajícího výrobního faktoru**
- **Velikost podniku**

Další třídící hlediska:

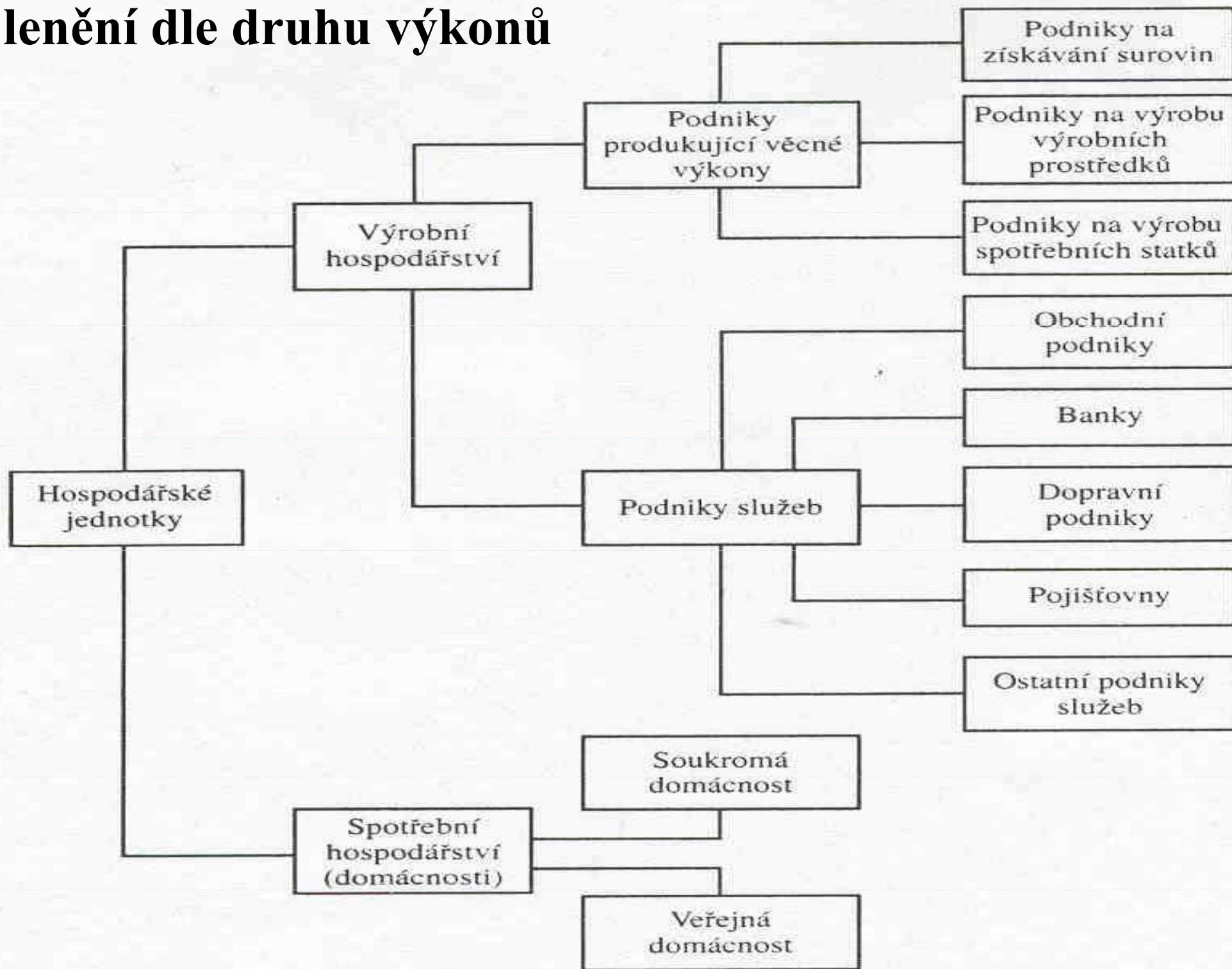
- **závislost na stanovišti**
- **pohyblivost**
- **organizačně právní forma podnikání**

Členění dle sektorů a hospodářských odvětví

V ČR členění průmyslu, zemědělství a služeb podle **OKEČ** – odvětvová klasifikace ekonomických činností

Členění dle druhu výkonů

Členění dle způsobu zhotovování výkonů

- **podle výrobních principů** (výrobních typů)
  - východiskem opakovanost výroby
- **podle výrobních způsobů** (organizačních typů výroby)
  - vychází z rozdílů ve způsobu rozmístění strojů, resp. z rozdílů v uspořádání pracovišť.

Členění dle převládajícího výrobního faktoru

- **pracovně intenzivní**
- **investičně náročné**
- **materiálově intenzivní**

Členění dle velikosti

členící kritéria:

- počet zaměstnanců
- obrat
- velikost majetku, ...

Podniky:

- malé
- střední
- velké

České střední a malé podniky (dále MSP) jsou definovány podle EU (a zejména pak pro účely poskytování podpor z fondů EU a podpor pro MSP) jako podniky, které splňují tyto 3 podmínky:

- Méně než 250 zaměstnanců
- Roční obrat do 40 milionů euro nebo konečnou roční rozvahu do 27 milionů euro.
- Nezávislost tj. není z 25 % a více vlastněn firmou, která definici MSP nesplňuje

Malý podnik pak je definován jako podnik splňující tyto 3 kritéria:

- Méně než 50 zaměstnanců.
- Roční obrat do 7 milionů euro nebo konečná roční rozvaha do 5 milionů euro.
- Splňuje kritérium nezávislosti.

Mikropodnik - podnik s méně než 10 zaměstnanci

Členění dle závislosti na stanovišti

Počty jednotek v registru ekonomických subjektů dle počtu zaměstnanců

Období	Celkem	v tom s počtem zaměstnanců									
		0 ¹⁾	%	1 - 5	%	6 - 19	%	20 - 249	%	250 a více	%
1998	1,781,334	1,398,082	78.49	287,247	16.13	63,796	3.58	30,072	1.69	2,137	0.12
1999	1,963,319	1,602,460	81.62	268,302	13.67	60,982	3.11	29,560	1.51	2,015	0.10
2000	2,050,770	1,680,188	81.93	278,255	13.57	60,471	2.95	29,843	1.46	2,013	0.10
2001	2,121,562	1,816,576	85.62	216,591	10.21	57,305	2.70	29,065	1.37	2,025	0.10
2002	2,173,754	1,871,380	86.09	215,379	9.91	57,483	2.64	27,532	1.27	1,980	0.09

1) bez udání počtu zaměstnanců

Členění dle pohyblivosti - lze rozlišit:

- podniky zcela nebo z části vázané na stanoviště
- cestující podniky.

Členění dle organizačně-právní formy

Kriteria:

- **ručení** – omezené x neomezené
- **daňové zatížení**
- **možnosti financování**

Počty jednotek v registru ekonomických subjektů podle právní formy

Období	Celkem	z toho vybrané právní formy					
		soukromí podnikatelé		obchodní společnosti		družstva	státní podniky
		celkem	z toho zapsaní v obchodním rejstříku	celkem	z toho akciové společnosti		
1990	178,993	124,455	.	.	658	.	3,505
1991	955,647	898,564	9,615	23,112	2,541	3,977	3,737
1992	1,118,637	1,029,343	15,622	39,495	4,076	4,041	3,272
1993	1,250,216	1,114,621	14,068	60,376	4,813	4,617	2,920
1994	1,118,534	938,221	13,034	88,424	6,017	5,214	1,522
1995	1,321,096	1,093,151	14,662	112,514	7,564	6,172	1,003
1996	1,468,940	1,202,097	15,227	130,626	9,255	6,806	694
1997	1,627,626	1,323,364	14,370	145,859	10,353	7,826	550
1998	1,781,334	1,429,946	13,472	165,123	11,697	9,276	332
1999	1,963,319	1,528,151	13,770	188,058	13,009	10,236	255
2000	2,050,770	1,572,917	15,886	204,075	14,092	11,007	200
2001	2,121,562	1,624,445	20,231	214,637	14,845	11,536	177
2002-3.čtvrtlet	2,173,754	1,661,535	21,357	220,158	15,222	12,046	151

Děkuji za pozornost, nyní je
prostor pro vaše dotazy